

IGEHIRDETŐ

EGYHÁZI BESZÉDEK GYŰJTEMÉNYE

Kiadják

Révész János

ev. lelkész

Soltész Elemér

ref. lelkész

szerkesztők

Megjelenik havonként

Tartalom

<i>Csernák Béla</i> : A háború és a gyermekek. — <i>Vasárnapi</i>	385
<i>Kiss Samu</i> : A szenvedés iskolájában. — <i>Vasárnapi</i>	391
<i>Vincze Elek</i> : Az ezerjófű. — <i>Vasárnapi</i>	398
† <i>Kund Sámuel</i> : Isten gyermekei vagyunk. — <i>Vasárnapi</i>	404
<i>Bucsaí László</i> : Tűnő birodalmak, örökkévaló hatalom. — <i>Vasárnapi</i>	410
<i>Duszik Lajos</i> : Békesség — boldogság. — <i>Vasárnapi</i>	416
<i>Jancsó Sándor</i> : A Krisztus szerint való nagyság és elsőség. — <i>Vasárnapi</i>	423
<i>Sebestyén Endre</i> : A római katona. — <i>Vasárnapi</i>	429

Kiadóhivatal
Nagybánya
Híd-utca 19. sz.

Nánásy István
nyomása
Nagybánya

Egész évre 24 K
Félévre 12 K
Negyedévre 6 K

Előfizetőinkhez. Az októberi számban vasárnapi és alkalmi beszédeket hozunk.

Ujdonság!

Ujdonság!

HARANGSZÓ UTÁN.

A „futkározó hamis atyafiak“ lámadása ellen az Írásból merített, beszélgetések alakjában készült hitvédelmi munka, melyet a szakkritika tömeges terjesztésre igen alkalmasnak talált.

*Kapható a szerzőnél: Mészáros János református lelkésznél
Laskó (Baranya vm.).*

Ára 4 korona 80 fillér, Portóra 20 fillér küldendő.

Az IGEHIRDETŐ kiadóhivatalában kapható:

SOLTÉSZ JÁNOS

* * *

KONFIRMÁCIÓI KÁTÉ

REFORMÁTUS NÖVENDÉKEK SZÁMÁRA

* * *

Ötödik átdolgozott kiadás

* * *

Ára 24 fillér

— Legalább 10 példány megrendelésénél darabja 20 fillér. —

Mutatóvány-példányt szívesen küldünk.

A HÁBORU ÉS A GYERMEKEK.

— Vasárnapi. —

Márk 10, 13—16.

Ebben az ötödik esztendejébe fordult világháboruban a legtöbbet szenvednek azok, akik a legártatlanabbak, akiknek szívében a legkevesebb, vagy éppen semmi sincsen a világot lángba borító gyűlöletből; a legtöbbet szenvednek a gyermekek. Az ártatlan gyermekek szenvedésének enyhítését szolgálta az a kormányintézkedés, hogy az elmúlt nyáron magyar gyermekeket vittek osztrák tengerpartra, a tenger üdítő, sós levegőjére s ausztriai német gyermekeket hoztak ide közénk jó magyar kenyérre. A háboru e kicsiny martyrjait körülvettük szíves szeretettel; abban a tudatban, hogy nem csak velők tettünk jót, hanem azokkal az édesanyákkal is, akik őket ide bocsátották, akiknek minden gondolatuk itt szálldosott idegenbe jött gyermekeik fölött. A sorsunkat intéző Isten bölcsességét kell abban látnunk, hogy a századokon át visszavonásban, vagy éppen gyűlölködésben élő népeket, magyarokat és osztrákokat, közelebb vezérelte egymáshoz a gyermekek, a háboru ez ártatlan szenvedői által.

A háboru minden tekintetben jelentékeny szerephez juttatta a gyermekeket. Emlékezhetünk rá, hogy a háboru kitörésekor sok hadba vonuló édesapa azzal hagyta el családját: gyermekeimért, azok jövődjéért, a jövődjő nemzedék szabadságáért, jólétéért, boldogságáért megyek a halálba; ez a gondolat tette a küzdőket bátrakká, türelmesekké, kitartókká, vitézekké, hőökké a halál torkában. Volt módomban a háboru alatt száz meg száz levelet olvasni, amelyeket egyszerű falusi emberek írtak haza s

amelyekben a főkérdés mindig a gyermekek körül forgott. Mondták, hogy mikor ott a véres harczmezőn itthonról levelök érkezett, mindenek előtt csak azt akarták tudni, hogy mi van a gyermekekkel; szemök mohón kereste a helyet, amely az ő kis fiukról, kicsiny leányukról beszélt, ahol föl volt jegyezve, mit csinálnak otthon, mit üzennek nekik, tudnak-e már járni, tudnak-e beszélni, imádkozni; imádkozni értők, kiket a háboru tüzes szekere minden pillanatban elragadhat tőlök. Ezek a sorok mindent pótoltak önekik: otthont és családot, hazát, békét, szeretetet. Óh, hát el ne felejtétek, hogy ha levelet küldtök oda ki a frontra, vagy még távolabbra, a szomoru fogságba, a gyermekekről megemlékeztek! A gyermek üzenete, csókja, minden egyébnél drágább az otthont nélkülöző édesapának. Micsoda boldogság fog alászállani erre a vérben fuldokló világra, ha egyszer haza jöhetnek az apák keletről, nyugatról, északról és délről, hogy gyermekeik édes közeléből többé el ne távozzanak.

Tisztán áll előttünk az igazság, kedves atyámfiai, hogy a gyermekeknek jelentékeny szerep jutott ebben a háboruban; ez igazság nyomán két kérdés merül föl: miként fordíthatjuk e nagy időket a gyermekek lelki javára s miként lehetnek a gyermekek a mi lelki épülésünk szolgálatára.

*

Az első kérdés hát az: miként fordíthatjuk e nagy időket a gyermekek lelki javára.

Erre a kérdésre a legközvetlenebb feleletnek látszik, hogy neveljük a gyermekeket hazafiasan; használjuk föl ezt az időt arra, hogy csepegtessük lelkükbe a hazaszere tetet. Ez a hazafias nevelés sokak részéről, kivált a háboru elején, abban állott, hogy a gyermekeket katonaruhába öltöztették, kardot, puskát, sapkát vettek nekik, hazafias jelvényekkel földiszíttették. Mindez már elmaradt; az idő mindezt elfeledtette, mert az egész mozgalom csak külsőség volt s nem is gyakorolhatott a gyermekek lelkére tartósabb, mélyebb benyomást. Én azt hiszem, a hazafias nevelést másban kell keresnetek. Nyujtsunk mó-

dot a gyermekeknek, hogy részt vegyenek e korszakot alkotó időkben; ne engedjük, hogy érzéketlenül éljék át ezeket. Megdöbönt, ha látjuk, mily sokan vannak a felnőttek között, akik érzéketlenül, megindultság nélkül, közönyösen élnek a nagy világrómlásban; csodálkozunk, hogy ember ily fásult, érzéketlen lehet. A gyermekek között ilyen érzéketlenekre nem akadunk. A gyermeki lélek üde, friss, eleven, fogékony. És ha akarjuk, hogy legyen valami abból az új Magyarországból, amely vágyainkban él, hát akkor ide, a gyermeki fogékony lelkekbe, ebbe az áldásos talajba vessük el a jövő reményteljes magvait. Nagy és szent föladat, kedves atyámiai, gondoskodnunk, hogy gyermekeink e nagy időket úgy éljék át, hogy e napok a jobb jövő zalogai legyenek.

Gondoskodnunk kell arról, hogy a gyermekek ne érezzék a háboru iszonyatosságát. Takargassuk el lelkük elől annak borzalmasságait. Miért tudni nekik azt, hogy a vértől megittasodott ember mint sülyed le vadállattá. A vadállati iszonyatosságok nem csak borzadályt keltenének nálok, de föl is ébreszthetnék a bennök szunnyadó roszt; a gonosz példa bünt szülne nálok is. Mentsük meg lelküket a gyűlölködéstől. Isten szeretetre és nem gyűlöletre teremtette őket. A jövő föladata, hogy a háboru romjai fölött a béke templomát fölépítse. Ennek a templomnak fölépítésében aligha munkálkodhatnak sikerrel azok, akik maguk is romboltak. Egy új nemzedékre vár ez a föladat, amely nemzedék szívében a szeretet hatalmasabb a gyűlöletnél. Ugy neveljétek hát a gyermekeket, hogy lehessenek a béke templomának, Isten országának méltó munkásai.

De míg távol tartunk tőlök minden iszonyatot és minden gyűlöletet, addig el ne fedezzük előlük a mostani idők komolyságát és nagyságát. Hadd ösmerjék meg az emberiségre szakadt általános szenvedést, inséget, nyomort, a kibeszélhetetlen sok veszteséget. Hadd tudják meg, hogy a háboru, mely áldozatot követel mindenkitől, áldozatot követelt tőlük is, családjuktól is. Csakis így lehetnek egyesek a nemzettel a jelen szenvedéseiben, a jövő reményeiben. Hadd lássák az árnyék mellett a fényt is, a veszteségek mellett a hős tettek beláthatatlan soroza-

tát; a jelen nyomorusága mellett a jelen dicsőségét és nagyságát. A mostani idők nagy tettei, hőseink vitézsége, áldozatkészsége egykor oda lesznek följegyezve azokba a könyvekbe, amelyek majd a gyermekek nevelésére szolgálnak. Elfelejtik, ami bántót, ami roszt, ami gyűlöletet átélt ez a nemzedék; a jövőendő csak a szépről, a jóról fog emlékezni, ami az emberiség tökéletesedésére szolgált. Ne várjuk, míg ezt gyermekeink könyvekből tanulják. Magunk mutogassuk meg ezeket nékik szerető gondoskodással.

És mindezt úgy cselekedjük, hogy munkánkon ott legyen a vallás megszentelő ereje. Tanítsuk őket, hogy figyelmezzenek Isten szavára. Mert ki merné tagadni, hogy ebben az eget-földet megrázó világvivatarban az Ur szól az emberiséghez? Ki ne hallaná, hogy Isten világosan tanít minket: az áldozatosságban van a megváltó erő; az összetartásban a legyőzhetetlen hatalom; csak a hűség és lelkiismeret talaján terem a nagyság és dicsőség. Hadd értsék meg a gyermekek is, hogy a világ történetei és eseményei fölött egy örök hatalom uralkodik, akinek kezében a legnagyobb bölcsék és hősök, hadvezérek és királyok csak sár-edények, gyarló eszközök. Vezessük Istenhez gyermekeinket. Ne álljunk közójök. Halljátok szent leczkénkben Jézus parancsszavát: *Engedjétek hozzám jöni a gyermekeket és ne tiltsátok el őket.* Engedjétek őket Istenhez, aki a mai idők eseményeit is föl tudja használni arra, hogy az ő országát építse, plántálja a szívekbe.

*

Ez az, amit tennünk kell a gyermekekért.

Hogy pedig a gyermekek mit tehetnek értünk, megmondják Jézus szavai: *Aki nem úgy fogadja az Isten országát, mint gyermek, semmiképen sem megy be abba.* Itt gyermekek között, a gyermekszobában tanuljuk meg, hogyan kell fogadnunk Istennek országát.

Lépünk be hát egy gyermekszobába.

Három jelenet ragadja meg figyelmünket.

Az első egy édesanya ölében szendergő kised. Ez a gyermek a legnagyobb bizalom jelképe. Aki látott már ilyet, lehetetlen, hogy ne érezte volna, hogy a szendergő

gyermek által Isten szól hozzája, azt üzeni neki: lásd, mily édes nyugalommal alszik az a gyermek anyja ölében; nem tudnál-e te is hasonló bizodalommal viseltetni menyeyi Atyád iránt? Vajjon nem azért teremtette-é Isten a gyermeket oly magával tehetetlennek, hogy bizonyága lenne szeretetének? Legyetek gyermeki bizodalommal Isten iránt még a háboru zürzavarában is. Számtalan bizonyságunk van róla, hogy ez a gyermeki bizodalom tette erősekké katonáinkat a vas és aczél záporában, a vér zuhatagában, hogy rendíthetetlenül megálljanak. E nélkül a gyermeki bizodalom nélkül elviselhetetlenek lettek volna azok az iszonyú órák ott a halál völgyének árnyékában. Isten országa ebből a határtalan bizodalomból áll; ezt sajátítsuk el a gyermekektől, hogy szabad bemenetelünk lehessen Isten országába.

A másik kép, ami leköti figyelmünket, a játszadozó gyermek, aki — mig körülte vihar dul — gondtalanul adja át magát ártatlan örömeinek. Bár visszásnak tessék is néktek, mégis úgy vélem, hogy Jézus e gyermek által is tanítani akar; arra tanít, hogy keressünk e szomorú napokban erősítő, fölemelő örömeket. Egy katona beszélt, hogy künn a harcmezőn, midőn rohamra vezényelték őket, virágos réten kellett átmenniök. Valami ellenállhatatlan vágy hajtotta volt, hogy ott a halál torkában aláhajoljon a lábai előtt nyiló virághoz s keblére tűzze azt. Az a szál virág nagyobb örömet szerzett neki, mint béke idején a virágok halmaza. Valóban, kedves atyámfiai, az állandó feszültségben álló idegek fogékonnyá teszik a szívet az öröme. A halálosan komoly órák alatt önkéntelenül is útat tör magának a pillanat öröme. Katonáink a lövészárkok, e halálbarázdák mögött virágos kerteket építenek. Nekünk, itthonn levőknek is, nagy szükségünk van az erősítő, fölemelő örömökre. Sajnos, hogy az emberek óriási tömege ezeket az örömöket nem jó helyen keresi; éretlen, ártalmas, mérgezett örömök után futkos. Megdöbentő a társadalom eltévelyedése. Szomjasan habzsolja a kétes értékű örömöket. Mig a templomok padjai üresek, a korcsmák, zenés kávéházak, színházak és mozgóok tömve vannak. Tisztább forrásokból merítsük örö-

meinket, atyámiai; mert csak az erkölcsileg tiszta örömek szolgálhatnak lelkünk erősítésére, fölüdítésére, fölemelésére, vigasztalására; csak azok vezethetnek Isten országába.

A harmadik kép, amely szintén a gyermekszobában tárul elénk, az a kis gyermek, aki ott ül édesanyja előtt s míg anyja mesél neki, figyelmes orczával tekint föl anyjára. Ha láttatok már ilyen jelenetet, tudjátok, hogy ennél szebbet elképzelni sem lehet. A gyermek, amint szemével anyja szemébe néz, lelkével mintegy összeolvad édesanyjának lelkével. Ha megkérdeznétek a kis hallgatót, hogy mit mond édesanyja, aligha tudná elbeszélni, aligha tudna egy-két összefüggéstelen szót mondani. De amit hall, az mélyen a lelkébe hull. E kép csak megerősíti Jézus szavait: *Aki nem úgy fogadja az Isten országát, mint gyermek, semmiképen sem megy be abba.* Amint a gyermek figyel anyjára, úgy kell figyelmeznünk a mi mennyei Atyánkra, oly őszinte odaadással, nyílt, tiszta lélekkel. Aki nem tudja úgy átadni magát Isten igéjének, annak lelkében soha sem ébrednek föl azok a benső, titkos erők, amelyek Isten országa jelenlétének bizonyosságai. Nem az a fő, kedves atyámiai, hogy értelmekkel átfogjátok a jelen idők eseményeit; hogy megmondjátok, mikor lesz vége a háborúnak, ki lesz a győztes. Az értelem sokszor olyan, mint a háló, amely fölfogja a lélekre hulló benyomásokat, nem engedi, hogy mélyre szálljanak. Az értelemnek is megvan a maga joga, a léleknek is. Isten szavára a gyermek áhítatával, önfelelt odaadással figyeljétek, akkor bizonyára visszhangja kél annak kebletekben és serkenteni fog a jó, nemes, igaz, isteni dolgok cselekvésére; Isten igéje, Isten országa lesz bennetek.

Kedves atyámiai! Csudaként, boldog tapasztalatként tárul elénk, amit Jézus szavai sejtetnek velünk, hogy mily hathatósan segíthetik egymást még a rendkívüli időkben is felnőttek és gyermekek, gyermekek és felnőttek: Isten országa felé.

Amen.

Rittelmeyer nyomán

CSERNÁK BÉLA.

A SZENVEDÉS ISKOLÁJÁBAN.

— Vasárnapi. —

Luk. 17, 11—19.

Az élet a legjobb tanítómester. Amit a gyermek az iskola padjain ülve nem tanult meg, megtanítja arra sokszor a való élet. S amit talán akkor nem értettünk, megérthetővé teszik, vagy amit esetleg elfelejtettünk, eszünkbe juttatják a különböző életviszonyok. Az apai s anyai kérést, intést, feddést, ami annak idején hatástalanul siklott le a gyermeki szívről, hányak idézte emlékezetébe később az élet! Hiszen még Jézus tanítványai előtt is csak később lett világos Mesterüknek igen sok szava, mondása. Amikor az élet is bizonyágot tett a tulajdon tapasztalatuk által azokról.

A jó tanító azonban nem mindig egyforma módszert követ s nem egyformán bánik minden tanítványával. Most szeliden kér, majd meg kemény szavakkal dorgál; egyszer czirógat, máskor üt; az egyik növendékét jutalmazza, a másikat bünteti; erre mosolyog, amazzal szemben fenytő haragját érezteti. Luther szerint az egyik kezében almát, a másikban botot tartogat. Egészen így tesz velünk az élet is. Az egyiket fölemeli, dédelgeti, a másikat lesujtja, arczul veri; most derüs fényben mosolyog rád, majd meg nehéz, sötét felhőket von egedre. Egyszer örömmel, áldással halmoz el, máskor csapást csapás után zúdit reánk. Amint azonban a jó tanítónak kezében nemcsak az az alma, hanem az a bot is nevelő eszköz s akár jutalmaz, akár büntet, mindig tanítványainak az érdekét, javát tartja szem előtt: úgy az élet is különböző viszonyaival és változásaival nevelni, oktatni, testi és lelki erőnket, tehetségeinket

fejleszteni, szóval erkölcsileg tökéletesíteni igyekszik. Amit szent könyvünk így fejez ki: *Azoknak, akik Istent szeretik, minden javokra van* (Róm. 8, 28.). Tehát még a bánat, megpróbáltatás, szenvedés is. E szerint az élet, mint jó tanítómester, mikor a szenvedés iskolájába vezet, zár minket, akkor is s az által is csak tanítani akar. De hát mire? Mit tanulhatunk mi a szenvedés iskolájában?

1. *Magunkat megalázni.*
2. *Embertársainkkal összeférni.*
3. *Istenhez imádkozni.*

1.

És mikor egy faluba beméne, jöve elébe tiz bélpoklos férfi, kik távol megállának. A mózesi törvény (3. Móz. 13, 45. 46; 4. Móz. 5, 2.) a bélpoklosokat kiközösítette a társadalomból, hogy undorító s ragályos betegségükkel meg ne fertőztessenek másokat is. Ezért nem mernek azok a szerencsétlenek közel menni Jézushoz; ezért maradnak tisztos távolban tőle. Tudatában lévén bajuk természetének nem érezték magukat méltóknak arra, hogy egészséges emberekkel érintkezzenek. A rájuk szakadt csapás szerénnyé, megalázkodóvá tette őket. Az a gőg és elbizakodottság, mely különben oly jellemző vonása volt az akkori zsidóságnak, mint Isten választott népének, teljesen megtörött náluk. Megtörte a szenvedés.

Mint ahogy a vihar meghasogatja s tördeli a kimagasló, büszkén ég felé emelkedő fákat: úgy töri meg az élet vihara, a szenvedés és megpróbáltatás is az emberi önhittséget, fenhéjazást. A jó napokban magasan hordott fej a csapások súlya alatt, mint a jégvert kalász, csüggedten hanyatlik alá; a szépségében, erejében, vagyonában és hatalmában bizakodó hiú lélek mily kicsinynek, gyarlónak és tehetetlennek érzi magát, ha meginog, vagy rombadól hiúságának tárgya! Óh, az ember a szenvedés iskolájában tanulja csak meg igazán az alázatot; akkor látja s ismeri csak be igazán gyöngeségét, semmisségét. Avagy ki ne tapasztalta volna már, hogy a betegágy sorvasztó fájdalmai között mint roppan össze a legönhittebb, legkevélyebb szív is s ki ne látta volna már, hogy egy-egy

koporsó, vagy sírhalom mellett mint görnyed meg a legdaliább, legbüszkébb termet is. A gőgös Fáraó, ki, míg az Isten keze reá nem nehezült, daczos kérkedéssel mondá: *Kicsoda az Ur, hogy szavára hallgassak . . . Nem ismerem az Urat* (2. Móz. 5, 2.), Isten büntető, sújtó karját érezvén magán ismételten is így könyörög Mózesnek és Áronnak: *Imádkozzatok érettem . . . Vétkeztem az Ur ellen, a ti Istenetek ellen* (2. Móz. 8, 28; 10, 16.). Lám, a csapás — ha csak egy pillanatra is — hogy' megtörte s alázza még ezt a hatalmától elkapatott, fölfuvalkodott embert is! Ma sincsen másképen.

Sőt manapság még inkább láthatjuk ezt, mint valaha; mert a mai megpróbáltatásos időkben mindenki önmagán érezheti és tapasztalhatja, hogy az ember, ki magát büszkén a teremtés koronájának tartja, milyen tehetetlen a reá zúduló veszélyekkel szemben s milyen gyöngé és erőtlen azok elfordítására. Ha a zsoltárénekes szerint az egymás után következő napok bőséggel predikálják nekünk az igét, úgy ezek a mostani küzdelmes napok főképen azt az alázaatra intő, profétai igét hirdetik: *Ne dicsekedjék a bölcs az ő bölcseségével, az erős se dicsekedjék az erejével, a gazdag se dicsekedjék gazdagságával* (Jerem. 9, 23.). Mert bölcsesség, erő, gazdaság s minden egyéb, amiben bizakodni szoktunk, máról holnapra semmivé válhat; s az ember mellét verve kénytelen bevallani, hogy *nyomorult, nyavalyás, szegény, vak és mezitelen* (Jel. 3, 17.). Itthon is érezzük ezt, de ott a harczok borzalmai között százszorosan érezhető. Azért hívja a háború iszonyatosságait átélő, szomorú végű költő „csak egy éjszakára“ oda a fenhéjázó hitetleneket, pártoskodókat és úzérkedőket.

Mikor siketítön búgni kezd a gránát
 S úgy nyög a véres föld, mintha gyomrát vágnák;
 Mikor a pokolnak égő torka tárul
 S vér csurog a földön, vér csurog a fáról;
 Mikor a rongysátor nyöszörög a szélben
 S haló honvéd sóhajt: fiam . . . feleségem . . .
 Hogy bújnának össze megrémülve, fázva,
 Hogy fetrengne mind, mind, hogy mea-culpázna
 S hitetlen gőgjében, akít sosem ismert,
 Hogy hívná a Krisztust, hogy hívná az Istent! (Gyóni Géza)

Igen, a szenvedés megtöri a „hitetlen gőgöt“ s megtanít a „mea culpára,“ bűnös voltunk, kicsinységünk és tehetlenségünk beismerésére s ezek érzetében: aláatra.

2.

De a szenvedés iskolájában megtanulunk embertársainkkal összetartani, összeférni is.

Fölolvasott szent leczkénk tiz bélpoklosról beszél, akik közül a 16. vers szerint egy *Samáriabeli vala*. Hogyan kerültek e nyomorultak ilyen számmal össze? Mi hozta együvé a messze északon, a Libánon tövében lakó galileait a délen lakó Judeabelivel; s az ő tisztaságukra, Ábrahámtól való származásukra annyira büszke Galilea- és Judeabelieket viszont a megvetett, eretneknek tartott samaritánussal? Nem más, mint a szenvedés. Azelőtt nem ismerték, sőt gyűlölték egymást; hiszen a zsidók a Samáriabelieket lenézték, velük mindennemű érintkezést és közösséget megszakítottak. Igazhitű izraelita szóba nem állt volna egy samaritánussal s ha véletlenül találkozott vele, messze el-kikerülte. Az a samáriai asszony ott a Jákób kútja mellett meglepődve néz Jézusra, hogy zsidó létére vizet kér tőle, a samáriai asszonytól, holott *a zsidók nem barátokznak a samáriaiakkal* (Ján. 4, 9.); s még a fölvilágosultabb szellemű tanítványok is megütköznek és elcsodálkoznak, midőn megérkezvén Mesterüket az asszonnal beszélgetve találják (Ján. 4, 27.). És ime, itt milyen szépen megfér egymás mellett zsidó és samaritánus. A közös kereszt, a közös szenvedés barátokká tette az ellenségeket; megtanította őket összetartásra. Igaza van a nagy bölcselőnek: „Két szívet nem forraszt semmi inkább össze, mint egy közös fájdalom“ (Eötvös J.).

Ezt tapasztalhatjuk ma is, magunkon is. A mezők és erdők ragadozójában, ha összetalálkozik más gyöngébb társával, azonnal föltámad zsákmányra éhes, vérszomjas természete; de ha a vihar ereje, vagy az árvíz pusztítása egy kis szigeten összehozza őket, csöndesen megférnek egymással s a farkas társaságában biztosságban van az őzike, a róka mellett a nyúl (Jókai: „Az új földes úr“-nak árvízi jelenete). Így van az embereknél is. A szenvedés

dés közössége lerontja a társadalmi és felekezeti korlátokat, a harag és gyűlölség által emelt válaszfalakat. Összehozza azokat, kik előbb nem ismerték egymást, vagy hátat fordítottak egymásnak: a gazdagot a szegénnyel, az erőset a gyöngével, a kevélyet az alázatossal. A haragosakat megbékíti, az ellenségeket jó barátokká teszi, a széthuzókat összetartásra serkenti. Hány család, mely előbb viszálykodásban élt, lesz összetartóvá, ha a szenvedés iskolájába került?! Hány haragos testvér békült már ki az édesapa, vagy anya halálos ágya s koporsója mellett! Hány pörlekedő, rokon nyújtott egymásnak kezét a kereszt súlya alatt! Még ott a harcztereken is, ahol a gyűlölet tüze oly magasra lobog, midőn a dühösen egymásra rontó ellenségeket eléri a hősök közös sorsa s egymás mellett fekszenek sebesülten, haldokolva: a közös szenvedésben hány-szor enyhül meg gyűlöletük lángja! S akik csak kevéssel előbb is még erejük teljében bosszút lihegtek egymás ellen, most egymást vigasztalva, egymás iránt megengesztelődve, talán egymásba fonódó kezekkel hálnak meg . . .

Jó iskola tehát a szenvedés, csak tanuljunk benne! Igaz, hogy drága tandíjat követel tőlünk: talán jólétünket, vagyonunkat, talán egészségünket, vagy valamelyik kedvesünk egészségét, avagy épenséggel életét. De éppen azért, mert ilyen nagy árt kell fizetnünk, ne fizessük azt hiába: tanítását hallgassuk, értsük meg s fordítsuk hasznunkra. Ti gyűlölködő szomszédok, ti viszályban levő rokonok, ti egymást lenéző, kigúnyoló felebarátok, ti czivakodó, békétlen házastársak, ti egymással összeférni nem tudó testvérek: tanuljátok meg benne az egyetértést, szeretetet, békességet! Ha az öröm és szerencse nem birt egyesíteni, egyesítsen a közös szenvedés s meglátjátok, könnyebb lesz a kereszt, amit hordunk, enyhébb a fájdalom, mely szívünket tépi. Mert az összetartásban, egyetértésben és kölcsönös szeretetben sajtó sebünkre enyhítő balzsamot találunk, csüggedő lelkünk pedig új erőt, új bizalmat nyer.

3.

De a szenvedés iskolájában nemcsak megalázkodni s összetartani, hanem imádkozni is megtanulunk.

És fölemelék szavokat mondván: Jézus, Mester, könyörülj rajtunk! Nézzétek, az a samaritanus azt hitte eddig, hogy csak Garizim hegyén imádkozhatja Istenét; a többiek pedig azt tartották, hogy Jerusálemben van az a hely, ahol imádkozni kell (Ján. 4, 20.). Most eljött az az óra, amikor belátják az imádkozásra vonatkozó régi fölfogásuk helytelenségét s megértik, hogy Isten nincs helyhez kötve; lélekben és igazságban mindenütt, mindenkor lehet őt imádni (Ján. 4, 23. 24.). Azelőtt imádságuk, ha ugyan imádkoztak jobb napjaikban is, üres szertartásosságban, gépies szokásban merült ki pusztán; most a reájuk nehezedő csapás megtanítja őket szívből imádkozni. Lehetett közöttük nem egy, aki azelőtt ama farizeus módjára csak érdemeit fitogtatta Isten előtt; most önérdemről, önigazságról nem szól egyikük sem, csupán *könyörületért* rimánkodik. Azelőtt az a szükkeblű zsidó bele nem foglalta volna imájába a samaritanust, önzően csak magára gondolt, magáért imádkozott; most mily meghatóan cseng ajkukon a fohász: Jézus Mester, könyörülj *rajtunk!* Mind ezt a szenvedés tette. A szenvedés iskolájában tanultak meg igazán imádkozni.

S e tekintetben nem ők az egyedüliek. Izrael a jobb időkben a bálványokhoz fordult, a szenvedések vitték vissza az igaz Isten oltáraihoz. Az a tékozló fiú, mikor otthon legboldogabb s leggondtalanabb napjait éli, akkor fordít hátat a szülői hajléknak; s mig jól megy sorsa, nem gondol könnyelműen elhagyott atyjára, csak mikor a nyomorúság utoléri, tér vissza bocsánatkérő, könyörgő szavakkal hozzá. Szent könyvünk számtalan példával bizonyítja, hogy az Isten-keresés, az Isten után való vágyakozás mindig a megpróbáltatások idején volt a legnagyobb. Dávid legszebb zsoltárait a szenvedések születték; a kanánita asszonyt, a királyi főembert, a kapernaumi századost, Jairust, Bartimeust — de ki tudná számukat és nevöket föl-sorolni? — mind a baj, fájdalom vezette Jézushoz s tanította meg imádkozni. Ma hasonlót látunk. Mig jól foly-
nak valakinek dolgai, addig nem igen törődik Istennel, vallással; éli kénye-kedve szerint világát. De ha jönnek a nem-szeretem napok, elemi csapások, terméketlen eszten-

dők, melyek eltörnek kezünkben a kenyérnek botját; vagy megjelennek azok a bús hirnökök, kik Jóbnak vagyona s családja vesztét hirdették: akkor az elkábított szív egyszerre föleszmél, az alvó hit lobogni kezd, a földiekre irányzott szem ég felé tekint s a kebelből feltör a sóhaj: *Jézus, Mester! Istenem, jó Atyám, könyörülj rajtam!*

Nem történt-e ez meg tevéled is már? A jólét és öröm között nem feledkeztél-e meg gyakran Istenről; s ha eljártál is ide az Urnak házába s elmondtad is otthonn szokott reggeli és esti imádat, nem lélek nélkül, merő megszokásból tetted-e sokszor? Mig lám most, amidőn kedvesed életéért remegsz, aggódol; amidőn a szenvedés nehéz keresztje alatt roskadozol: mily átérezve s mily bensőséggel rebegi ajkad az imát! A földön járó, vagy a porban fürdő madár, ha valamitől megriad, föl, a magasba repül. Lássátok, ilyen reánk nézve a szenvedés is: félelmes, riasztó; de a lélek vágyait és érzéseit a föld porából fölfelé, Istenhez hajtja. Azért mondja a költő:

Óh lélek gyásza, szenvedése,
Nem adlak örömért cserébe.
A nevetőknél boldogabb talán,
Ki szomorú tud lenni igazán.
A tréfálót Isten nem érti meg.
Imát az égbe csak sóhaj vihet.

(Reviczky Gyula)

Amen.

KISS SAMU.

AZ EZERJÓFŰ.

— Vasárnapi. —

2. Móz. 15, 26. . . . *én vagyok az Ur,
a te gyógyítód.*

D. Frommel, a néhai udvari predikátor, gyógyulás végett Karlsbadban tartózkodott. Egy alkalommal, mikor hajnali sétája után leült, hogy kipihenje magát, odament hozzá egy idegen úr s megkérdezte tőle, hogy nem lelkész-e? Mikor Frommel azt válaszolta, hogy ő lelkész s egyszersmind érdeklődött, hogy miért kérdezi ezt, az idegen azt felelte, hogy beszélni óhajtana vele. Mindjárt hozzá is fogott különös mondanivalójához: „Lássá, én bizony egész életemben nem sokat törődtem a vallással; hogy Isten van, ezt még csak értem, de egyáltalán nem látom be, mi szükség van az Isten fiára, a szent lélekre, meg az Isten igéjére.“ — „Úgy? — kérdezte meglepődve Frommel a különös beszélőt — és mi önnek a foglalkozása?“ — „Szörmeárús vagyok,“ felelt amaz. „És bizonyára gazdag és egészséges is, ugy-e?“ vallatta tovább Frommel az idegent. „Gazdag éppen nem vagyok — válaszolt ez — de eléggé jómódú; azonban az egészségemmel nem dicsekedhetem, hiszen ép' azért kellett erre a fürdőhelyre jönnöm.“ — „És hányadszor van most Karlsbadban?“ kérdé a lelkész. „Hatvannégy év óta most először.“ — „És eddig miért nem jött?“ — „Bizony, uram — felelt sóhajtva a szörmeárús — én eddig olyan egészséges voltam, mint a makk: nem volt nekem fürdőre szükségem; azonban tél óta a máj körül kínos fájdalmakat érzek. Az orvos azt mondja: epekő s hogy csak Karlsbad segíthet rajtam.“ — „Tehát — mondá Frommel — önnek

64 esztendeig nem volt szüksége Karlsbadra, most azonban, hogy epeköve jelentkezett, egyszerre szüksége van rá s el is jött ide. Figyeljen csak rám, mondok önnek valamit: a májtól nem nagyon messze van az embernek egy másik kényes szerve is, a szíve. Ha egyszer ez kezdi el a fájást, ha egyszer ezt kezdi el gyötörni, szorongatni valami — a bűnnek a köve — akkor majd ön is fölkeresi azt a gyógyhelyet, amit 64 esztendőn át elkerült, azt az orvost, akire 64 éven keresztül sosem volt szüksége: az üdvözítő Krisztust.“

Nem tudom, atyámiai, hogy használt-é ez az orvosság ama szőrmeárús lelkének; ám azt tudom — s ép' ezért mondtam el ezt a történetet — hogy annak a szőrmeárúsnek nagyon sok társa vagyon e világon, hogy nagyon sokan járnak körülöttünk szegények, gazdagok, tanultak, meg tanulatlanok, akik könnyelmű elbizakodottsággal ismétlik Pilátus régi kérdését: Mit cselekedjem Jézussal? Akik a maguk módja szerint Istent csak megtürik valahogyan, de azt már nem tudják vagy nem akarják megérteni, hogy mi szükség van Krisztusra, az ő evangéliomára, az Isten igéjére.

Balgatag emberek ezek. Lehet, hogy a boldogság karján mi szükségét sem látják az Üdvözítőnek; ám jöhetnek órák, amikor semmiféle gyógyszer, meg semmiféle ilastrom nem fog rajtuk segíteni; amikor úgy járnak, mint az egyszeri beteg ember, aki, mikor megtudta, hogy menthetetlenül vége s hogy alig egy óra van még hátra az életéből, kétségbeesve kérte a körülötte állókat: „Állítsátok, állítsátok meg a mutatót!“ Mit cselekesznek ezek az emberek, ha az ő életök órája is az utolsó órát, az utolsó perczet mutatja? S ha nem elég a testi szenvedés, jöhetnek a lélek szenvedésének az órái, a gondoké, könyeké, aggodalmaké, gyászé és kétségbeesésé; órák, mikor orvosra volna szükség, aki a beteg, meggyötört lelket meggyógyítsa és egészségessé tegye! Azt hiszem, mindnyájan ismeritek ezeket az órákat: nem kerülnek ezek el senkit sem. Milyen jó volna ilyenkor, ha tudnád a legjobb orvosnak a címét, ismernéd a legjobb patikát, ahol igazi gyógyszert kaphatnál! Bizony mondom néked, hiába for-

*I magy nyelvű
házi orvosi
kellene meg
recept, s
elől tanjani
sima a beteg
holnap elhagy
beteg, sőt az
megy, hogy
pillanat
Már én is...*

dulsz bárkihez, nem fogod megtalálni a samaritánust, aki olajat és bort tölt sebedre; segítséget egyedül annál remélhetsz, aki így szólott: Én vagyok az Ur, a te gyógyítód! Igen, Isten és az ő igéje az az ezerfőű, amely minden bajodon segít.

*

Igaz, hogy a mai világ fiai nem sokat törődnek ezzel a gyógyszerrel; nagyon egyszerűnek, elavultnak tartják azt a régi receptet, amit a Krisztus piros vérrrel írt a Golgota sziklájára. Sebeikre és fájdalmaikra egészen más gyógyfüveket és flastromokat keresnek. ~~Különösen~~ a fölvilágosodás gyökerének van nagy kelete, amelyről azt hiszik, hogy minden bajtól ~~hasznos~~. Nagyon el van terjedve a testi gyönyörűségek mérges virága is, mely úton-útfélen vadon tenyészik s élvezete testet lelket sorvaszt. Mások a munkát választják gyógyszerül, azt remélvén, hogy ha minden erejüket, idejüket ebbe ölik, majd elszibbasztja a lélek fájdalmát. Így keresgéli kiki a gyökereket, lapukat, füveket, kevergeti a háziszereket s marad tovább is beteg, sőt betegebb napról-napra. Mert csak egyetlen gyógyíú és csak egyetlen életelixir van, amit maga Isten készít, amit csak őtle kaphatunk: Isten igéje ez az orvosság, amely egészségessé tesz — nem e földi világ, hanem — az örökkévalóság számára.

Persze, hiába sorolnám el azoknak az ezreknek, meg százezreknek a nevét, akiknek ez a csodaszer használt, a puszta számok nem tudnák bebizonyítani, hogy néked is használni fog. Ám mégis van egy bizonyíték: a tulajdon tapasztalatod! A betegnek nem használ semmit, ha az orvosságot oda teszed az ablakára s azt mondd, hogy meg fogja gyógyítani, mert ennek meg ennek is használt. Nem ér semmit, ha csak nézi az üveget s vágyva gondol rá: óh bár csak rajtam is segítene! Nem; azt az orvosságot be kell venni, hogy tulajdon magán tapasztalja: vajjon könnyít-e rajtam? S ha könnyít: akkor nem fogja elmulasztani a használatát. Így vagyunk Isten csodálatos gyógyszerével, az igével is. Beszélhetek én napokhosszat róla s hallgathatjátok ti is napokhosszat annak a gyógyító erejéről szóló csodálatos

hatalom

történeteket, az mind semmit sem használ, míg csak kíváncsian és kétségeskedve álltok előtte. *Meg kell ragadni, meg kell próbálni* s majd te is irod az elismerő sorokat, a lélek hálairatát: *Dicsérem Istent az ő ígéretéért és magasztalom őt igéjéért . . . Mert a te beszéded meglevenített engem . . . Uram, kihez mehetnénk? Örök életnek beszéde van tenálad.* Csak használd szorgalmasan ezt a gyógyszer-t, amit ott találhatsz a bibliádban. *Meg ne vessed! Sőt vedd és olvasd, amikor csak teheted! Ne bízd magadat azokra a balgatag bölcsekre, akik mindenféle egyéb eszközt megpróbálnak a boldogulásra, csak ép' a legjobbat mellőzik: a bibliát, az Isten ígétjét.*

Tehát ez a csodaorvosság a bibliádban terem. De van-e bibliád? Mikor az iskolából kikerülve innen a szent asztaltól az élet vándorútjára tetted gyöngye lábodat, egy kis bibliát vittél innen magaddal. *Meg van-e még? Megbecsülted-e? Olvasgattad-e? Merítettél-e belőle erőt, hogy feddhetetlenül járd a vándorúton? Mást is kérdek: szívesen jársz-e az Isten hajlékába? Szereted-e hallgatni az ígét? Óh, mert hidd el, hogy minden egyéb hiábavaló! A törtetés, küzdés, munkálkodás, alkotás, a boldogság, gazdagság és gyönyörűség hajhászása, a könnyelműség és dologkerülés egyformán hiábavaló; minden emberi életben eljön egyszer az az óra, amikor mindez haszontalansággá válik, amikor sem ezek, sem a világ minden orvosa, meg patikája nem tud rajtad segíteni, amikor csak egyetlen recepted marad: kövesd Jézust. A szentírásban fogod őt megtalálni; keresd, míg nappal vagyon, mert eljön az éjszaka, amikor keresnéd, de nem fogod megtalálni.*

Egyszer egy beteg emberhez hívtak. Nem volt ismerős, mert kevéssel azelőtt költözött a községbe. Mikor beszélgetés közben a kintől barázdált arczára pillantottam, részvétellel kérdeztem tőle, hogy szenved-e sokat? A beteg tagadóan intett, aztán sovány ujjaival az asztalra mutatva szólott: „hiszen ott van az én patikám.” Majd a feleségét kérte, mutassa meg nekem az ő háziszertüket. Az aszszony bele nyult az asztalfiába s elővett belőle egy kopott bibliát, amelyen meglátszott, hogy sokat használják. „Tiszteletes úr — szólta a beteg — ez az orvosság még min-

dig használt.“ — „~~És használni is fog örökké,~~“ tettem hozzá meghatottan, melegen szorítva meg a sápadt kezét. Ime ez a beteg tapasztalta az ezerjófű csodálatos erejét, mert ifjukorától kezdve ismerte és használta.

Azt hiszem, mi is megmaradhatunk e mellett a gyógy szer mellett. Bár sok emberről el lehet mondani: *Imé, az Ur szava útálatossággá lett előttük* s rájuk lehet vonatkoztatni Jeremiás kérdését: *Micsoda bölcseségük van tehát nékik, ha az Ur szavát megvetették!* de talán mi nem ehhez a sokasághoz tartozunk? Tartsunk inkább a svéd államkancellárral, Oxenstiernával, aki, mikor egyizben angol küldöttek keresték föl magános kastélyában, többek között így szólt hozzájuk: „Uraim, sokat tapasztaltam az életben és volt sok elégedett óráim is; ám azt a művészetet, hogyan kell derült boldogságban élni, csak azóta ismerem, mióta ezt a nagyszerű könyvet — s e szavaknál a bibliára mutatott — olvasgatom és Isten szeretetét a szívemben érzem.“

*

A régi népmonda bizonyos csodafüről beszél, ami elhagyott völgyekben szokott tenyészni. Egyszer egy pásztor ráakadt egy ilyen csodafüre és leszakította. Amint nyáját a hegy felé akarja terelni, egy ajtót vesz észre a hegy oldalán, amelyet addig még sohasem látott. Odament az ajtóhoz, hogy közelebből is megnézzé s amint véletlenül a csodafű az ajtóhoz ért, hirtelen megnyílt előtte az s egy fényes terembe jutott, melyben arany, ezüst és drágakő hevert nagy halomba hányva. És megszólalt egy hang: „Végy belőle, amennyit akarsz, de meg ne felejtkezz a legértékesebbéről!“ A pásztor az asztalra tette a csodafűvet, aztán megrakta a tarisznyáját a drágaságokból. Már éppen távozni akart, midőn megisméltődött a hang: „Végy belőle, amennyit akarsz, de meg ne felejtkezz a legértékesebbéről!“ A pásztor ismét lehajolt s a két markát szedte teli drágakövekkel. Ekkor harmadszor is fölhangzott a dörgő figyelmeztetés: „Végy belőle, amennyit akarsz, de meg ne felejtkezz a legértékesebbéről!“ A pásztor megijedt és kiszaladt a teremből. Alig ért ki a szabadba, az ajtó be-

csapódott mögötte s örökre eltűnt a szemei elől; a drága kincsek pedig mind homokká váltak a markában és a tarisznyájában, mert bent felejtette a legértékesebbet: a varázsfűvet.

Érted-e, mit példáz ez a rege? Tudod-e, mit jelent az a varázsfű? Az Istennek az ígését. Ez az a csodálatos varázskulcs, mely majd föl fogja nyitni előttünk az örökkévalóság ajtaját. Most itt élünk, járunk e jelenvaló világban a kincsek garmadája közt: öröm, gazdagság, gyönyörűségek között, melyek mind a mi számunkra vannak fölhalmazva. „Végy belőle, amennyit akarsz, de meg ne felejtkezz a legértékesebbéről: az Isten ígéséről!“ Mert ha erről megfeledkezel, az örökkévalóság ajtaja csikorogva zárul be előtted s örökre eltűnik a szemeid elől! Aztán nézheted a port, a homokot, amely a hajszott drága kincsekből a kezekben maradt: nézheted egy élet értéktelenségét és hiábavalóságát. Meg ne felejtkezz a legértékesebbéről! Óh, ne felejtkezz meg az Isten ígéséről, ne kicsinyeld ezt a drágaságot, ezt a legdrágább kincset, hanem fogd a kezébe, fogadd a szívedbe, olvasd, hallgasd, tanuld, cselekedd, őrizd, becsüld!

Ez legyen az orvosságod erre az életre és az örökkévalóra.

Amen.

Stuhrmann után

VINCZE ELEK.

ISTEN GYERMEKEI VAGYUNK.

— Vasárnapi. —

Róm. 8, 12—17.

Szeretteim, ne higgyetek minden léleknek, hanem próbáljátok meg a lelkeket, ha Istentől vannak-e; mert sok hamis proféta jött ki a világba (1. Ján. 4, 1.). Hamis tant hirdető emberektől óv az apostol e szavaiban, miként az Ur Jézus Krisztus is óv tőlük az evangéliumban: Őrizkedjete a hamis profétáktól (Máté 7, 15.). Ne higgyetek nekik, habár még oly fennen kérkednek is azzal, hogy a szent Lélektől világosítottak meg, nagyhangu, de üres szavakkal, nyájas beszéddel, meg hízkelkedéssel (Róm. 16, 18.) állítják, hogy profétai lélek lakozik őbennök, minélfogva a tanításra kiváló hivatottságot tulajdonítanak maguknak. Inkább próbáljátok meg a lelkeket, vizsgáljátok meg gondosan a tanítókat, ha Istentől vannak-e és tanításaikat, ha Istentől ihlettettek-e és hasznosok a megjobbításra, az igazságban való nevelésre?

Mert sok hamis proféta jött ki a világba. Jöttek, nem küldötte őket az Ur, de ők futottak; nem szólott nekik az Ur, mégis profétáltak; nem állottak az Ur tanácsában, nem az ő igéjét hirdették, hazugság lakozik szívökben, melynek csalárdságát profétálják, el akarják feledtetni az Ur népével az Urnak nevét és megcsalják az ő népét hazugságaikkal és hízkelkedéseikkel. És nagy sokaság tódul hozzájok, hogy hallgassa beszédöket. Kellemes az ilyen beszéd a hallgatásra; kívánatosabb az aranyból, még a sok szinaranyból is és édesebb a méznél, még a szinméznél is. Akik ekép' vezetőkül fölkinálják, föltolják magukat, sok hívőre, sok követőre találnak.

De tudjuk, hová vezet az az ut, amelyen sokan járnak. *Őrizkedjétek a hamis profétáktól. Juhoknak ruhájában jönnek hozzátok, de belől ragadozó farkasok* (Máté 7, 15.). Ragadozó farkasoktól vajjon mit várhatni? A farkas vérengző, ragadozó, kártékony. Veszedelmesek a hamis proféták is. Az ős ellenség küldi őket az Ur nyája ellen. És mivel nem bölcsek az isteni dolgokban, hanem az emberiekben, azért bántásunkra vannak. Csak rontani tudnak és megölni bennünk az istenes életet.

Ingyen se véljétek, hogy ez az ős ellenség csak kívülről jöhet ellenünk. A szívben birja szövetséges társát. *Az ember szívének gondolata gonosz* (1. Móz. 8, 21.). *Aki bizik magában, bolond az* (Péld. 28, 26.). *Kevélység jár a megromlás előtt és az eset előtt fölfuwalkodottság* (Péld. 16, 18.). Mikor a fegyveres őrzi az ő palotáját, amiye van, békességben van. De amikor a palota népe közt van, aki czimborál a külső ellenséggel, akkor könnyen támad az őrsnél erősebb, és legyőzi azt. Ha valamely gazda jól bekeríti háza táját, békében van akkor a farkasoktól a majorsága; de amikor rést engednek a farkasnak, jaj akkor a majorságnak! Aki kebelén melengeti a kigyót, megmarja azt a kigyó. Aki füleit hajtja mindenféle beszédre, nehezen oltalmazza meg magát a hamis profétáktól. Boldogok azok, akiket Isten lelke vezérel!

Ezt a tanulságot merítsük mai szent leczkénkből.

Akiket Isten Lelke vezérel, azok Isten fiai.

1.

Isten lelke csak ott vezethet, ahol hisznek a Krisztusban. Nincs más isteni lélek, mely az embert vezethetné, ajándékaival megvilágosíthatná, az egy igaz hitben megtarthatná, mint Krisztus lelke. Mennél bővebb mértékben lakozik bennünk ez a lélek, annál inkább átalakul, nemesbül, tökéletesbül életünk. Mert e lélek nem a félelemnek, hanem a fiaságnak lelke. *Nem kaptatok szolgaság lelkét a félelemre, hanem a fiaságnak lelkét kaptatok, aki által kiáltjuk: Abba, Atyám!* mondja szent leczkénk.

Midőn a szolgaság lelkéről van a szó s azt akarjuk megérteni, milyen ez a lélek, akkor nem kell a mai szol-

gák viszonyából, helyzetéből kiindulni. Ők önként lépnek szolgálatba, önként léphetnek ki és általában emberi bánásmódban részesülnek, a törvény oltalma alatt állanak. Régente a szolgák rabszolgák voltak. Ennek következtében egészen más gondolkodásmód, más indulatok, más erkölcsök fejlődtek ki bennünk, mint a fiakban. Találkoztak ugyan azok között a szolgák között is, akik a család tagjaiul tartattak, nem is lakozott bennük szolgai lélek, idegenkedés a családtól, a család dolgaitól. Vannak viszont fiak is, akik akár azért, mivel keményen bántak velök, akár mivel keményszívűek, elidegenedtek a szülőktől és szolgalelkűségre vetemednek. De ez rendellenes állapot. A rendes viszony a gyermek és a szülők közt a fiúi viszony, melynek alapja a szeretet, nyilvánulása a bizalom, a szolgálatkészség. A jó fiu ragaszkodik apjához, anyjához, testvéreihez, a háznak javát keresi, szülei iránt bizalommal, engedelmisséggel viseltetik.

Az ilyen magatartást lehet alkalmazni Istenhez való viszonyunkra is. Ilyen értelemben beszélünk a szolgálásnak és félelemnek lelkéről, viszont a fiaságnak, a bizalomnak és engedelmisségnek lelkéről. A szolgálásnak lelke is engedelemre, szolgálatra bir Isten iránt, csak azért, mivel fél az Urnak ostorától, az Urban szívtelen ellenségét, lelketlen kinzóját, örömeinek elrontóját látja. Azért nem is irtózik attól, hogy urát megcsalja, ha azt véli, hogy látatlanban marad. A fiaságnak lelke azt a gondolatot adja szívünkbe: hogyan követhetném el azt a nagy gonoszsgot és hogyan vétkezném az Isten ellen! (1. Móz. 39, 9.). A fiaságnak lelke minden jóra indít, a jót Isten iránt való szeretetből követi, teszi teljes szívéből, teljes lelkéből, teljes elméjéből és teljes erejéből (Márk 12, 30.); hisz' Isten a mi Atyánk, ki nagy, dicső dolgot cselekszik mindenekkel; ki bölcsönktől fogva mindeddig eltartott és számtalan jókkal minket elárasztott. A fiaságnak lelke nem is kételkedik azon, de bizik abban, hogy a jóságos Isten mindvégig megtart minket kegyelmében és szabadítónk minden szükségünkben. A fiaságnak lelke ingadozás nélkül bizik az Urban, mikor oly napok jönek, melyeken a világ azt mondja: boldogok a meddők és amely méhek

nem szültek és az emlők, melyek nem szoptattak! És kezdik mondani a hegyeknek: esetek mi reánk, és a halmoknak: borítsatok el minket (Luk. 23, 29. 30.). A fiaság lelke akkor is bizik, remél, amikor a világ kétségbe esik.

Akiket ily lélek vezet, a fiaságnak és nem a szolgálásnak lelke, azok Isten fiai. Ez az első.

2.

A lélek az Isten igéjét használja szent eszközü, hogy vezesse azokat, akik vezetésének engednek. Semmit sem követel, mint ami az Isten igéjében foglaltatik. Egyébre nem tanít, egyébre nem int. Isten lelke a világ lelkétől ebben is különbözik. A világ lelke nem törődik Krisztussal, nem törődik Isten igéjével. Mások a forrásai, melyekből bölcseségét meríti, más könyvekből tanul és tanít, más dalokkal szórakozik és szórakoztat. Megutálja a szent zoltárokat, az énekes könyvet, az imádságos könyvet. Nem tudakozza az írásokat, nem is hiszi, hogy azokban van a mi életünk (Ján. 5, 39.). Őrizkedjünk az ilyen lélektől. Rosz, veszedelmes vezető. De Istennek lelke abból, amit a szent Lélek a proféták, az evangélisták, az apostolok által megíratott, semmit sem vethet meg. A világnak lelke a hamisságnak, a hazugságnak lelke; az Isten lelke az igazságnak lelke, az igazságnak beszéde által minden igazságra elvezérel (Ján. 16, 13.).

Szent leczkénk azt mondja: *Nem vagyunk adósok a testnek, hogy test szerint éljünk.* Ily élet eszményi élet, melyet jobban-jobban megvalósítani boldogság. Az írás mondja: *Teremté Isten az embert az ő képére.* És lelkiismeretünk tanúsítja: Isten képére teremté őt. De ugyanaz a szent írás mondja, ugyanaz a mi lelkiismeretünk tanúsítja, hogy az életnek lehellete, a lélek, melyet az Ur lehelt az emberbe, a bűn által elhomályosult. Az embernek szíve megkeményedett és elhajlott az Atyától. Az ember, habár gyönyörködik Isten törvényében a belső ember szerint, lát más törvényt tagjaiban, mely rabul adja őt a bűn törvényének. A bűn, a jóra való kedvetlenség távolítja el az embert Istentől és teszi azt, hogy Isten fiaiból szolgálkává, a bűn rabszolgáivá lettünk, boldog te-

remtményekből boldogtalanokká. Óh én nyomorult ember, kicsoda szabadít meg engem e halálnak testéből?!

Hálát adok Istennek, a mi Urunk Jézus Krisztus által! (Róm. 7, 23—25.) Az írás mondja, hitünk bizonyítja, hogy Isten könyörült a bűnbe esett, nyomorult emberek. És elbocsátá Jézust megváltóul. Jézus a fiúságnak érzetét bírja keblében tisztán. Jézus az emberben ugyan-ezen fiúságnak érzetét kívánja ébreszteni. Jézus tanítása, példája, egész élete által megismertette velünk az Atyát, ki teljes kegyelemmel és igazsággal. A lélek mondja, az írás tanúsítja: nem lehet beérnünk azzal, hogy megemlékezzünk róla, csudáljuk cselekedeteit, szent életét, hirdes-sük halálát. Meg kell tartanunk az ő tanítását, nyomdo-kaiban kell járnunk, vele a legbensőbb szeretettel kell egyesülnünk, hogy éljen bennünk Krisztus. Akkor teszen a lélek bizonytságot a mi lelkünkkel együtt, hogy Isten fiai vagyunk és bennünk nem a szolgaságnak és félelem-nek, hanem a fiúságnak, a Krisztusnak lelke lakozik. Ekép' vezet a lélek, Isten Lelke! Ez a második.

3.

Akiket Isten Lelke vezérel, azok Istennek fiai. Isten fiai, akik befogadták az Isten beszédét, akikben Jézus Krisztus megdicsőítette magát, akiknek a Megváltó adta azt a dicsőséget, amelyet neki az Atya adott, hogy mind-inkább egygyé legyenek övele, miként ő egy az Atyával (Ján. 17.). Isten fiai . . . mily magasztos viszony, mily boldog állapot! A görög bölcs azt mondotta: Senki sem boldog halála előtt. És látszólag igaza van. Sokan hitték immár, hogy a boldogságot birtokukba kerítették és ime, a boldogság eltűnt, mint hajnalban az álom. Az emberi élet a csalódások lánczolata, a meghiusult remények rom-halmaza. És mégis van boldogság e földön! A hegyi beszéd bevezető sorai beszélnek e boldogságról. A zsoltá-rok közül az első zsoltár beszél e boldogságról. Megtalál-ják ezt a boldogságot a hívők, akik Isten lelkétől vezet-tenek! Részesei ennek a boldogságnak Istennek fiai.

A világ talán nem ismeri őket, hisz' az Atyát sem ismeri a világ. A világ talán nem is sejtí, hogy boldogok

ők. De ők érzik szívök mélyében. Isten bennök, ők Istenben! Minden pillanatban tapasztalják: Istenéi vagyunk! A természet nagy templomában a teremtett állatok sokasága predikálja nekik az ígét: Mindeneket bölcsen alkottál meg és betölt a föld a te gazdagságoddal (Zsolt. 104, 24.).

Mindenek szemei tereád néznek. Micsoda az ember, hogy így gondot viselsz róla! Itt az Isten házában örülnek, mert szerelmetesek nekik az Urnak hajlékai! Életök változásaiban a jó Isten atyai szeretetének jeleit látják. Öröm és üröm őtöle származik és jó adományul, tökéletes ajándékuul száll alá. A bőség és szükség napjaiban egyaránt mindennél több nekik az Isten és egyébben nem gyönyörködnek e földön! A háboruságok és veszedelmek idején Isten nekik oltalmuk és várak. Még ha szinte a halál árnyékának völgyében járnak is, nem félnek a gonosztól (Zsolt. 23, 4.). Az Ur velök van. A halálban békeséggel bocsátja el őket, kik a hitnek szemeivel meglátták az Urnak üdvösségét. Isten fiainak az élet kellemes, a kereszt is nekik könnyű, a halál nyereség.

E földön még nem lehet nyilvánvalóvá, mivé lesznek. Ha fiak, *örökösök is, örökösei Istennek, örökös társai pedig Krisztusnak*, mondja szent leczkénk. Kicsoda tudná leírni ezt az örökséget! Ami az Atyáé, azt adja fiainak is; ami Jézusé, azt megosztja örököstársaival. Amiket szem nem látott, fül nem hallott, az embernek szíve meg se gondolt, azokat készítette Isten az ő fiainak örökségül (1. Kor. 2, 9.). A földnek minden gazdagsága, dicsősége elhalaványul emez örökség mellett, mikép' a csillagok, a hold fénye elhalaványul a fölkelő nap fényétől.

Szeretteim! Ne higyjetek minden léleknek. Sok hamis proféta jött ki a világba, kik máskép tanítanak és máskép élnek, mint az Isten ígéje tanítja. De higyjetek az igaz profétának, kiről a mennyei Anya mondotta: ezt hallgassátok. És higyjetek azoknak, akik az Isten ígését tisztán és igazán hirdetik és ahoz képest mint Isten fiai élnek is. Tudakozzátok az írásokat, melyek a szent Lélektől ihletettek. Ezekben van örök életünk.

Amen.

TŰNŐ BIRODALMAK, ÖRÖKKÉVALÓ HATALOM.

— Vasárnapi. —

Dániel 7, 1—14.

E vajudó korban, midőn minden inog, forr, kavarog: kibékülés, megnyugvás sehohsem látható. Az idők súlyát többé-kevésbbé mindenki érezi. Nem is tudhatjuk be gyöngegségül kortársainknak, hogy nincsenek megelegetve, hogy forrongani, ottan-ottan lázongani kezdenek. Mert ha az elmúlt háborus évek eseményeire s a mostani szomorú állapotokra gondolunk, a rémségek hatása alatt méltán fog el irtózat és elégedetlenkedés. Pedig talán nem is egészen helyén való ez. Mert bár a szenvedéstől, mely még Jézusunkat is megtörte, joggal irtózik az ember, de itt nemcsak kiállott s fenyegető gyötrelmekről, nemcsak elkövetett s tervbevett kegyetlenségekről van szó, hanem egyzsersmind végbement s megmásíthatatlan történekről. Ha a cselekvés emberi is, de a történet isteni. Ha borzadunk is az embertől, midőn pokoli tervek kivitelére eszközül dobja oda magát: a befejezett események előtt nem annyira panaszkodva és szítkozódva, mint inkább meghatva, talán megrendülve kellene megállani. A nagy események rugóit nem a kicsiny emberek parányi ereje mozgatja, hanem a világ kormányán ülő Isten, ki bár emberek által, mint eszközök által s előttünk megfoghatatlan útakonmódokon, de mégis biztos és bölcs czélok felé irányítja az események folyását. Mikor azért vérkönyeket sírunk s keservünk panaszba akar kitörni, gondoljuk meg, hogy most az Alkotó műhelyében fordul nagy csikorgással a világ rozsdette kereke. Ha majd véghezmegy a nagy átalakulás és a zürzavarból egy megújult világ képe bonta-

kozik ki, az utókor bizonyára megilletődve gondol a mai nemzedékre, melynek megadatott közvetlen közletről látni a sorsdöntő fordulatot.

Avagy nem bilincselnek-é le minket is alapigénk megrázó szavai s Dániel profécias könyvét nem úgy nézzük-e, mint nagy időnek csodálatos emlékét? Világátalakulásról van szó itt is. És érdeklődésünk annyival inkább élénk lehet, mert a szerző nem egyszerű szemlélő volt, hanem ott állott, mint egy világbirodalom minisztere, a kormányrudnál. Dániel jól ismerte a politikai élet minden mozzanatát, minden titkos rugóját. Tudta, mire képes a hatalmi vágy, az önzés, a hiúság. Nem volt elrejtve előle, hogy a csillogó bibor-bársony a legtöbbször állatias, vérszomjas bensőt takar. Látta, hogy keletkeznek a világhatalmak s mint növekedik nagygyá egyik a másik romjai fölött. De ő nemcsak ezt látta. Őt nem vakította el a maga dicsőségének sugárzása s nem szédítette meg a hatalmi mámor. Tudta, hogy bármily nagy hullámokat verjen is olykor a világi hatalmasok zsarnok-akarata, erejük mégis csak szűk korlátok közé van szorítva. Tudta, hogy a földi királyságok nem a legfőbb hatalmat jelentik, mert a legerősebb fölött is ott van még az Isten országa.

Figyelemre méltó a Dániel könyve úgy is, mint válasos írat, úgy is, mint történelmi mű. Ám Dániel sokban különbözik egyrészt a többi profétától, másrészt a világi történetíróktól. Mig a többi proféta a zsidóság érdekeinek szűk korlátai közt mozgott s tekintetüket Sionból, az Ur gyülekezetéből egyszer délre, másszor északra, avagy keletre irányították, aszerint, amint egyik vagy másik világhatalom tünt föl látnoki szemük előtt: Dániel a világhatalom központjából áttekinti az egész emberiség fejlődését. Pillantása végighalad a váltakozó alakokon s csak végül nyugszik meg Sionon, amikor is fölismeri ennek siralmas helyzetét, de egyszersmind jövőbeli diadalát és megdicsőítetését is. Profécias könyvét egyetemes történelmi jelentősége s látományainak mély értelmű rajzai folytán méltán mondják az őtestamentomi fejlődés legérettebb gyümölcsének. Mint történetíró a közönségesnél magasabb szempontból nézi az eseményeket. Ha más történelmi munkát

olvasunk, alig találunk ott egyebet, mint véres csaták, dúló hadjáratok diadalainak lelkesült leírását és kimagasló egyének pályafutásának a rajzolását. Dánielnek nincsenek elismerő szavai az erőszak és a kiméletlen nagyratörés számára. A jutalom reménye nem teszi hizelgővé, a fenyegetés nem tartja vissza az igazság leplezetlen kimondásától. Nem arra törekszik, hogy — mint az államférfiak szokták — mentő körülményeket keresgessen a világhatalmak eljárásának igazolására, hanem ellenkezően, kétségbevonhatatlanul megállapítja azt a tényt, hogy a földi hatalmasságok irányelvi éles ellentétben vannak a tiszta erkölcs, valódi jog és igazság eszméivel. Látománya, jövődőlései arra vonatkoznak, hogy a rendíthetetlennek gondolt birodalmak önhibájuk miatt összeomlanak, de a Messiás országa megépül s örökre megáll.

Az alapigékül fölvevett proféciai részlet megdöbbenően rajzolja ezt az igazságot. Álmodott látott Dániel, mert, mint a bölcs Predikátor mondja, *álom szokott következni a sok foglalatosságból* (Pred. 5, 3.). Az álomban mély értelem, isteni kijelentés volt. Látta, hogy az ég mind a négy tájéka felől szélvész korbácsolta föl a tengert és ebből négy állat jött fel, mindegyik különböző a másiktól. Vagyis az emberiség nagy, nyüzsgő néptömegéből négy nemzet emelkedett ki, mint hódító, más-más alakban, de mind rettenetes. Hogy melyik ez a négy nagy hatalom, nem jelentetik meg Dánielnek. Csak az alakokat látja, csak a tulajdonságokat rajzolja meg találó, éles vonásokkal, de a név rejtve marad előtte. Nekünk, kései szemlélőknek sem lehet pontosan megállapítanunk, hogy mely birodalmakat jelképeznek a tengerből kiemelkedő szörnyetegek. Csak egyes példákat hozhatunk föl, amelyekre az állati alakokban föltüntetett tulajdonságok csodálatosan ráillenek.

Az első szörnyeteg egy oroszán sas szárnyakkal. Együtt az erő és a gyorsaság. Ilyen volt a babiloni birodalom. Hatalma előtt egy ideig semmi sem állhatott meg. Később azonban kitépettek szárnyai, megtörtetett ereje. Egy másik hatalmasságtól letiportatva, tehetetlenné lett, mint valami magános, gyöngé ember.

A második birodalmat jelképező állat egy medve, mely szétmarczangolt zsákmányából három oldalbordát tart fogai közt. A hozzá intézett fölhívás — *Kelj föl és egyél sok húst* — telhetetlen, vérengző természetére vonatkozik. Hasonlók ehhez a hódító világbirodalmak: vérrel öntözik a dicsőség útját s emberek millióinak szétroncsolt testén át emelkednek a magasba. Le kellett gázolni a babiloniak óriás seregét s lerombolni a világhírű Ninivét, hogy kiemelkedjék a népek sorából a méd birodalom. Kyaxares király volt e nagy tettek végrehajtója. Ő építette meg egy erdőszorúzta hegy lábánál a csodás szép fővárost, Ekbatanát. Ott emelkedett egy dombon a pompás királyi vár, hét fallal körülvéve, melyek fokozatosan fölibe emelkedtek egymásnak. Az öt külső várgyűrű különböző színű csiszolt cseréppel volt fedve, a hatodik ezüst, a hetedik arany lemezzel borítva. Magának a palotának a tetőzete szín- ezüst vala. De hasztalan volt a temérdek összeharcsolt kincs, a pazarló pompa; Kyaxares fiát, a kényelemszerető Astyagest már rablánczra verte Cyrus, a perzsák királya. Erre lehet vonatkoztatni a tengerből feljövő harmadik állatot, mert ez valóban párducz-gyorsasággal járta be, mint diadalmas hódító, egész Előázsiát.

A perzsa-méd birodalom Dárius alatt érte el fénykorát, amikor soha nem képzelt hatalomra tett szert. Dárius elbizakodottságában már az egész világ meghódítására gondolt, de óriás ereje megtört a görögök vitézségén.

A világhatalmak telhetetlenségének és kegyetlenségének legjellemzőbb képe Dániel látomásában a negyedik állat. Ez, mint a profécia mondja, rettenetes, iszonyú és rendkívül erős. Nagy vasfogaival mindent fölfalt s amit már nem volt képes megemészteni: a maradékot lábaival összetaposta. Így tesznek valóban azok a birodalmak, melyek hatalmi örületbe esnek. Legyen országuk határa bármily kiterjedt, duskáljanak a föld minden áldásában, nem tudnak addig nyugodni, míg maguk körül más népet is látnak boldogulni. Nem túrnek vetélytársat a világversenyben s ha annyira fölszaporodott is kincseik garmadája, hogy magasabbra már nem rakható, csupán irigységből és pusztítási vágyból is tovább rabolnak.

A negyedik állat tulajdonságai közt említi a proféta a *nagyokat szóló száját*. Ha ezt halljuk, lehetetlen nem gondolnunk arra a sok nagyhangu beszédre, melyet a világrombolás főbűnösei a vérző, pusztuló emberiség fülébe nap-nap után hangoztatnak. Nem fáradnak el ezek hangzatos elvek, világboldogító eszmék — mind megannyi válogatott hazugság — emlegetésében, hogy népeiket harcra tüzeljék s önző céljaik kivitelére mennél többeket magukhoz édesgessenek.

Szomorú lenne, ha ezzel végződnek a proféta látomása és kétségbeejtő, ha a világlejlődés legmagasabb fokát a romokon diadalmaskodó, telhetetlen gőg jelentené. De nem! A világhatalmak nemcsak kegyetlenség tekintetében egyeznek meg Dániel látományának szörnyetegeivel, hanem hasonlók azokhoz mulandóságra nézve is. A végetekig hajtott hatalmi vágy magában hordja romlásának csiráját. Ha a koronázott fők s vezérférfiak nem elégszenek meg a közönséges földi dicsőséggel, hanem arra vete-mednek, hogy az isteni jogkör korlátait érintsék, azonnal lezuhannak a legnagyobb megaláztatás örvényébe.

Az állatok pusztító dühöngése után azt is meglátta Dániel, hogy elkövetkezik a szörnyetegekre az ítélet ideje. Az örökkévaló Király emésztő tűz által körülvéve megjelenik milliónyi seregével. Intésére megöletik ama legutóbbi s legelvetemedettebb szörnyeteg és a tűzbe vetetik. A többi állat is elveszti hatalmát.

Ez volt és ez lesz mindig a sorsa azoknak a földi hatalmaknak, melyek elbizakodottságukban túllépik az Istentől megszabott korlátokat. Legyenek bármily erősek, hadakozzanak a legfélelmetesebb eszközökkel, a Mindenható előtt egy szempillantásig sem állhatnak meg. Hisz' őelőtte a népek csak olyanok, mint *csöpp a vederben és mint egy porszem a mérlegsérpenyőben*. Ha ő akarná, mind eltűnnének, mint vízről a hab, gyorsabban, mint fellegről a szivárvány. Nincsen hatalmasság, mely őt megsebezne, vagy megsértené. Ha a föld minden népei fölkelnének is ellene, lábainak zsámolyát sem tudnák megmozdítani. A teremtett dolgok egykor ujak voltak s mindinkább avúlnak. Neki nincsenek esztendei; ő az örökké-

valóságban él. Egyedül ő marad meg; minden más az enyészet martaléka lesz. Hová lettek Nimródnak, Sanheribnek, Cyrusnak seregei? Törődik-e már a világ azokkal a milliókkal, melyek Nabugadnézár intését várták, vagy amelyek Xerxes táborát körülvették? Hová lett az a nemzedék, mely Nagy Sándornak hódolt, vagy hová lettek azok a félelmetes légiók, melyek a római császárok jelvényét csaknem bálványként imádták? Hová lettek a mi elődeink és hová leszünk mi is? Fiaink azt juttatják eszünkbe, hogy mi is meghalunk, mert miért születtek ők másért, mint hogy minket eltemessenek? Óh, eltűnnek a nemzedékek, mint erdőben a falevelek! De az Isten megmarad és uralkodik mindörökké. Elküldi az égnek felhőiben a Messiást, mint emberfiát és *ad neki hatalmat, dicsőséget és országot és minden nép, nemzet és nyelv néki szolgál; az ő hatalma örökkévaló hatalom, amely nem múlik el és az ő országa meg nem rontatik.*

Lehetnék-e én oly vakmerő, hogy őt védelmezsem? Balgaság volna gyertyával mutatni a nap fényét. Még esztelenebb vállalkozás, hogy a háromszor szent Isten uralmát igazoljuk. Hallatja önmaga mennydörgő hangját, amikor aláereszkedik, hogy törvénykezzék a pártütőkkel.

Atyámfiai! A föld körülöttünk remeg és ami szilárdnak látszik, leomlik. Trónusok dőlnek le és régi kőfalak ingadoznak. Milliók hanyatlanak korai sirba és millióknak testi épsége megy tönkre örökre. Mélyen gyökeredzett szokások szűnnek meg és rendíthetetlennek gondolt tényezők gyomláltnak ki. Mintha egy elavult világ süllyedne a korábban letűntek után. Hogyan álljunk meg az elmulásnak e nyilvánvaló jelei közt? Legyünk olyanok, mint amaz erős hitű asszony, ki földrengés idején rendkívül vidám volt. Rajta kívül mindenki remegett: ő boldogan mosolygott. Midőn különös viselkedésének az okát kérdezték, így felelt: „Örvendek, hogy megrengeti Isten e világot; mindig hittem, hogy ő, ha akarja, megteheti ezt s ime hitem valóra vált.“ Örvendezzünk mi is, hogy egy olyan Urban bizhatunk, aki előtt semmi sem lehetetlen!

Amen.

BUCSAI LÁSZLÓ.

BÉKESSÉG — BOLDOGSÁG.

— Vasárnapi. —

Máté 5, 9.

Szövegünkben békéről van szó s én mégis harczról való beszéddel kezdem elmélkedésünket. A béke olyan, mint a rengeteg mélyén rejtő tisztas; csak az tudja élvezni szépségét, üdítését, az tud gyönyörködve megpihenni a pázsitján s elmerengeni a sötét lombokkal bekoszorúzottnak látszó kék ég szemléletén, ki hosszú ideig küzködött a bozótok töviseivel, a lábait körülkötő folyondárral s ki belefáradt a szemébe vágódó galyak elhajlításába, a folytonos vigyázásba, meggörnyedésbe.

Béke . . . Oh mint tudunk mi téged szeretni, utánad vágyakozni. Aki napsugaras réteken vadvirágokat gyűjtöget csokorba, tudja-e élvezni a puszták szellőjének hűsítő czirógatását, a napsütés áldott gyönyörét? Szálljon le a bányák mélyébe vagy a barlangok nyirkos, hideg folyosóira, itt megbotolva, ott fejét megütve, majd megtanul epedni a virágos, a balzsamos illatú puszták után. Most tudunk csak utánad epedni, háboruval megvert lelünk most tud szeretni.

Életünk harcz. Keserű, kemény harcz. Csaknem önkénytelen, mint a lélekzés. De maga a lélekzetvétel is harcz, a szívdobbanás is. Mikor megszűnik, a halovány arcra ráterül — mint fehér békelobogó — a halál szent békéje. A gyermek, midőn iskolába indul, nem is sejtí, hogy a kis táská a vállán tulajdonképpen katonaborju, palavesszője hegyes dárda, könyve egy meghódítandó világ tereprajza. Az iparos tűje, kalapácsa, fűrésze, a földmíves ásója, kapája, a tudós tolla, könyve, a művész

vésője, vonója, ecsetje mind fegyver . . . Nem is veszszük észre, hogy azok mind úgy hasonlítanak is a fegyverekhez. Egész nevelésünk lényegében nem más, mint fölszerelkedésünk erre a harczra. Egymás után lépünk be a nagy rajvonalba s egymás után hullunk ki belőle. Új tartalékok vonódnak föl a kibukott, elhullott harcosok helyére. Egyik győzelmesen halad előre, mint hódító hadvezér, ki előtt kemény, zordon várak nyitják meg kapukat s ő büszkén halad át rajtuk; másik itt is, ott is megbötlök, aknákon jár, farkasvermekbe zuhan, végre megadja magát, békét kér. A gyöngye csügged, az erős megállja a nagy harcot, a kemény, egyetemes harcot, a mindenek harczát mindenek ellen.

Lehet itt békére igyekezni? Boldogság-e a békére igyekezés? Hiszen aki nem bír lépést tartani a minden vonalon előnyomuló törtetőkkal, átgázolnak rajta, leszorítják az útból . . . Jaj annak, aki megtorpan, aki nem tud, nem mer előre nyomulni!

De nem. A harcz szükségszerű, ám maga a harcz nem boldogít, a béke teheti azt csupán. Sőt boldogság maga a békére igyekezés is.

Nézzük csak: miben áll a békére igyekező boldogsága és mennyiben nevezhető Isten fiának?

*

Testvéreim! Mi, akik ez áldatlan világrómlásnak keresztviselői vagyunk, kik, mint ennek a nemzedéknek tagjai, koporsónk zártáig hordozni fogjuk a sebeket, vagy a fájó, nehéz emlékeket, melyeket e rémes esztendő hoztak reánk, mi tudjuk, hogy milyen boldogtalanok a háborura igyekezők. Ah, mi láttuk, amint nagyobb városaink széles utcáin rajzott-hullámozott a háboru előtt az izgalmak forró levegőjétől megcsapott tömeg; mi láttuk — mint vihar előtt a hajósok látják a hajóik árboczán táncolni azokat a kékes kis lángocskákat, melyek jelentik, hogy villamossal teljesen telített a levegő — mi láttuk a szemekben megcsillanni a háboru gonosz lelkét; mi, ha valaki e világon, mi tudjuk: boldogtalanság a háboru. Még nem űlt el a rémes zaj, még tart, ropog a haláltánc, de be fogja

látni ez a nemzedék, hogy ha van bűn, melyet milliók ellen követnek el a hatalmasok, ha van örült bolondság, melyet a *homo sapiens*, a bölcs ember — ez a mi természetrajzi meghatározásunk — elkövethet, ha van boldogtalanság, mely sötét és végtelen, mint a pokol: akkor a háboru az.

Jöhetnek a megfizetett, nyomorútt ujságírók, ezek a kútmérgezők, ezek a lélekrontók, kik dicsőítő szavakat írtak a háboru mellett s tagadni megpróbálhatják ez állításunkat: az ő tagadásuk bagolysipogás az égre zokogó anyai fájdalom fölsikoltó panasza mellett. Ez a panasz mondja, sírja, hogy a boldogtalanságok boldogtalansága a háboru. S ez a sírás a lezáfolhatlan igazság.

Boldogtalanok, kik háborura igyekeznek. Nézzétek a nagy világgyujtogatókat, kik ott szónokoltak a gonosz szavak mérgétől megszedült tömegek előtt, nem mernek a számokra nézni, a számokra, melyek mérik: mennyire működik a sötét, átkos arató gép. A pénzen megvásárolt népvézerek, a demagógok, ezek a vérben fürdő Judások mernek-e eszmélni? Van-e álmuk, édes és üdítő? Nem hallanak-e észbontó hangokat az éjtszaka csendjében, nem látnak-e iszonyú látásokat, melyektől megörrülnek? Tudják-e a gonosz pénzt kezükbe venni, a nevükre íratni s ha majd szántóföldet vesznek rajta, nem fognak-e koponyákat kiszántani a barázdából kiforduló fényes hantok helyett?

Kicsoda irigyelné őket? Átok, a legnagyobb, a pokolig érő átok van rajtuk. Az Ur, az örök igazság iszonyú büntetése lebeg szerencsétlen, boldogtalan fejük fölött.

Ne beszéljünk többet róluk, az Ur majd beszél nekik. De beszéljünk magunkról magunknak.

Testvérem! Mondd, mikor valami kötekedő kedvvel osztottad a szó-sebeket, mikor egy akaratom volt s az: megkeseríteni a másik életét, elrontani kedvét, letépni a becsületét, megállítani útjában; mondd, mikor meggondolatlanul a szavaidba szikrákat göngyöltél s azokat dobáltad egy más lélek békéjének háztetőjére; mikor játszottál a tűzzel és akartad a tüzet, a vihart, akartad a harcot, kettétépted a megbékélés, megbocsátás lelked köré fonódó szent szálaikat: boldogságra vitt téged ez az akaratom? A